

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
Кафедра історії та методики навчання

САМОСТІЙНА РОБОТА З ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Методичні рекомендації студентам спеціальності
014 Середня освіта (Історія)

Грицюк Л.К. Самостійна робота з теорії та методики навчання історії.
Методичні рекомендації. Кременець, 2020. 34 с.

Рецензенти:

**В. Савчук, вчитель-методист історії Волинського ліцею імені Нестора
Літописця**

Схвалено до друку рішенням кафедри історії та методики навчання
(протокол №1 від 28. 08. 2020 р.)

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Яку роль відіграє самостійна робота студентів у професійній підготовці учителя історії?	5
2. Які сутнісні ознаки характерні для самостійної навчальної роботи студентів? Академічна доброчесність	7
3. З якими різновидами самостійної навчальної роботи зустрічаються студенти?	10
4. Що мають знати студенти про умови забезпечення успішної самостійної роботи?	16
5. Як виконувати різні види завдань самостійної роботи у вивченні нормативної навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання історії»?	21
Висновки	22
Література	23
Додатки	34

Вступ

Пропоновані методичні рекомендації входять до серії навчально-посібних видань, запланованих кафедрою історії та методики навчання з метою навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців спеціальності 014 Середня освіта (Історія).

Публікація підготовлених методичних матеріалів дає можливість студентам якомога ґрунтовніше ознайомитись із специфікою самостійної навчальної роботи, як провідною формою організації освітнього процесу в закладі вищої освіти, її роллю у професійній підготовці.

Самостійність студентів розглядається як необхідна умова оптимізації пізнавальних процесів у ході учіння. Науковці визначають можливість її прояву у різних аспектах як: навчальну, креативну, інтелектуальну, виконавчу тощо. Вона знаходиться в основі самостійної роботи студентів, тобто різноманітних видів як індивідуальної, так і групової діяльності студентів, що здійснюється ними під час контактних навчальних занять, у спеціально обладнаному середовищі або вдома за завданнями, підготовленими викладачем але без безпосередньої його участі.

Пропонований методичний посібник переслідує ряд цілей. Зокрема, він покликаний роз'яснити роль самостійної роботи студентів у професійній підготовці учителя історії. Висвітлити провідні сутнісні ознаки, що характеризують самостійну навчальну роботу студентів. Особливе місце у прояві самостійності відведена академічній доброчесності та застереженню від усілякої непорядності в навчальних діях. Посібник знайомить з переважною більшістю різновидів самостійної навчальної роботи з якими доводиться стикатись студентам задля розуміння їх особливостей і вибору кращих способів виконання. Також розширюється обізнаність студентів з умовами забезпечення успішної самостійної роботи. Студенти ознайомлюються з методичними підходами до вирішення різних видів завдань самостійної роботи у вивченні нормативної навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання історії».

1. Яку роль відіграє самостійна робота студентів у професійній підготовці учителя історії?

Вагомість самостійної роботи студентів в освітньому процесі вишу визначена нормативними документами. Відповідно до закону України “Про вищу освіту” (ст. 50) самостійна робота належить до основних форм організації освітнього процесу закладу вищої освіти (ЗВО), поряд з навчальними заняттями, практичною підготовкою та контрольними заходами [2].

Особлива увага до цієї форми організації освітнього процесу ЗВО була привернута після підписання Україною у 2005 році Болонської декларації й обрання європейської траєкторії розвитку вищої освіти. Тенденції домінування в країнах Європи самостійної роботи студентів над контактною (аудиторною) були враховані в документах реформування вищої освіти України.

Запровадження ЄКТС – Європейської кредитно трансферної-накопичувальної системи, дозволило кількісно, в кредитах, визначати освітні досягнення студента. Загалом для отримання ступеня бакалавра необхідно набрати 240 кредитів, тобто 60 кредитів за рік навчання [1]. Одночасно кредит визначає в годинах навчальне навантаження студентів, що здатне забезпечити досягнення ними очікуваних результатів. Окрім кількості контактних годин кредит фіксує час, передбачений на самостійну роботу, для проходження навчальних і виробничих практик та для підготовки підсумкових контрольних заходів.

Один кредит ЄКТС, за нормативними національними документами становить 30 навчальних годин, з яких ількість контактних годин для здобувачів ступеню бакалавр не повинна перевищувати 16 годин [4].

На кожну навчальну дисципліну навчальним планом підготовки фахівця певного освітнього ступеня відводиться визначена кількість кредитів. У навчальній програмі дисципліни кредити подаються в годинах, поділених на аудиторну та самостійну роботу. Зокрема на вивчення

нормативної навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання історії» передбачений такий розподіл годин за провідними формами організації освітнього процесу (таблиця 1.1.)

Таблиця 1.1.

Загальна кількість кредитів	Загальна кількість годин	Аудиторна робота (год/%)	Самостійна робота (год/%)
11	330	140 год. / 42%	190 год / 58%

Очевидним є переважання в навчальній роботі студентів самостійної роботи. В форсмажорних обставинах, зокрема в умовах пандемії, коли домінуючим замість контактного стає дистанційне навчання, роль і питома вага самостійної роботи студентів зростають. Перед студентами часто постає виклик щодо самостійного прийняття рішень, здійснення вибору навчальних дій тощо. У цій ситуації на допомогу мають прийти методичні рекомендації викладачів щодо роз'яснення способів виконання тих чи інших навчальних завдань, перевірки набутих компетентностей тощо.

Загалом *самостійна робота* – це планова робота студентів, виконувана за завданням і під методичним керівництвом викладача, але без його особистої участі. Тобто переважно самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу, набуття умінь та компетентностей у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Самостійна робота – важлива складова частина навчального часу студентів, котрий за нормативними документами триває для студента не більше 9 академічних годин за робочий день [4].

Самостійна робота студентів займає досить важливе місце в освітньому процесі тому що:

1. У широкому розумінні без неї не може відбуватися процес навчання. Студент засвоює знання лише самостійно. В аудиторії, удома чи в бібліотеці студент осмислює навчальний матеріал індивідуально.

2. Забезпечує найбільш ефективний рівень засвоєння, запобігаючи формалізму, навчає користуватися набутими знаннями та вміннями в житті, під час практики.

3. Розвиває в студентів пізнавальні здібності: спостережливість, допитливість, логічне мислення, творчу активність, культуру розумової праці, виховує волю, характер, пізнавальний інтерес.

5. Формує навички самоосвіти.

6. “Самостійна робота виступає чи не єдиним способом формування самостійності в набутті знань” наголошував відомий українських дидакт вищої освіти А. Алексюк [5].

2. Які сутнісні ознаки характерні для самостійної навчальної роботи студентів? Академічна доброчесність

Розглянемо сутнісні ознаки самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Самостійній роботі студентів притаманні дві вагомні особливості: самостійність та працездатність.

І. Під самостійністю розуміють здатність людини виконувати певні дії чи цілий комплекс дій без безпосередньої допомоги зі сторони іншої людини чи технічних засобів, які її замінюють, керуючися лише власним досвідом. Самостійність студента в здобутті знань є доволі непростим утворенням і складається з таких обов'язкових компонентів:

– мотиваційного, що полягає в усвідомленні сенсу та мети навчальної роботи, мотивованості на здобуття загальноосвітніх знань й умінь, професійних компетентостей;

– організаційного, який проявляється у науковій організації студентом власного навчання й освіти, як “професійної” діяльності;

– процесуального. Студент повинен володіти вміннями визначати мету, предмет і засоби учіння;

- енергетичного, що полягає в оптимальному використанні відведеного на самостійну роботу часу;
- оцінного, який спрямований на аналіз й оцінку здобутих навчальних результатів.

У ракурсі реформування усіх ланок освіти України особлива увага приділяється такому моральному вияву самостійності як академічна доброчесність.

Відповідно статті 42 закону України «Про освіту» «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3].

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти передбачає дотримання таких умов:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Порушення наведених положень академічної доброчесності породжує такі явища, як:

академічний плагіат – оприлюднення наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства;

фабрикація – вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування [3].

Здійснюючи індивідуальну навчальну роботу у середовищі без присутності викладача та його контролю, у безперешкодному доступі до Інтернет-джерел, які легко копіюються, студент часто постає перед спокусою вибрати недоброчесний шлях видавати результати чужої праці за власну. І навіть передбачена законом академічна відповідальність (повторне проходження оцінювання, відрахування із ЗВО, позбавлення академічної стипендії та пільг) [3] не зупиняє студентів у пошуку легких способів звітності за виконання навчальних завдань.

II. Працездатність. Ця особливість самостійної роботи є виміром її ефективності. Під працездатністю розуміють готовність до виконання тієї чи іншої значної за обсягом навчальної роботи з високим ступенем напруження, із великими затратами нервової енергії протягом певного проміжку часу. Працездатність є змінною: від адаптаційних проявів до апогею можливостей і подальшої стомлюваності. Якщо вчасно не відпочивати, то може наступити перевтома й “емоційне вигорання”.

Працездатність має індивідуальний характер і залежить від внутрішніх та зовнішніх факторів. До суб’єктивних факторів належать інтелектуальні здібності, мотивованість на навчання, особливості волі, стан здоров’я, володіння навичками наукової організації навчальної праці. Об’єктивні

фактори – режим праці та відпочинку у ЗВО, завантаженість різноманітною роботою та дорученнями, обсяг та теоретичний рівень розумового навантаження, кількість навчальних завдань, тривалість сну, якість харчування, механічне та примусове заучування тексту.

Зміст самостійної роботи студента з конкретної дисципліни визначається навчальною програмою дисципліни, методичними рекомендаціями, завданнями та вказівками викладача.

3. З якими різновидами самостійної навчальної роботи зустрічаються студенти?

Самостійна робота студентів у ЗВО представлена певними видами, котрі можна поділити на окремі групи за такими критеріями (схема рис. 1):

Рис. 1. Критерії різновидів самостійної роботи студентів

1. За дидактичною метою самостійна робота студентів передбачає: вивчення нового матеріалу; закріплення та вдосконалення знань та вмінь; перевірку знань й умінь; набуття компетентностей.

2. За типом пізнавальної діяльності:

Репродуктивна (відтворювальна, копіювальна) – вимагає виконання певного завдання за зразком або за зазначеним алгоритмом розв’язання. Хоч ці завдання переважно вимагають відтворення, проте все ж сприяють поглибленню знань, формуванню вмінь. Дидактична мета такої роботи – осмислення студентами нового, закріплення та систематизація вивченого матеріалу. Позитивне значення репродуктивних робіт утрачається, якщо вони починають переважати в практиці навчання. Тоді такі роботи можуть перетворитись у гальмо розвитку інтелекту студентів.

Самостійні роботи *частково-пошукового характеру* спонукають студентів до свідомої діяльності. Завдання такого типу дають студентам можливість реконструювати наявні знання, спонукають до самостійного пошуку шляхів і способів розв’язання навчальних завдань. Студенти можуть шукати відповідь, користуючися письмовими інструкціями або текстами лекцій, підручників, навчальних посібників тощо.

Дослідницькі самостійні роботи – один із методів проблемного навчання. Такі роботи насправді є невеликими студентськими дослідженнями, у результаті яких студенти здобувають нові знання або дізнаються про нові способи дій. Робота починається з аналізу, плану дій та вибору варіантів розв’язання. Після виконання завдань робляться висновки. *Реконструктивна та дослідницька* робота розвиває самостійність студентів, допомагає викривати академічну недоброчесність. У безпосередньому навчальному процесі різкої межі між типами самостійної роботи немає. Загалом вони доповнюють один одного, відбувається лише переважання того чи іншого типу пізнавальної діяльності.

3. За формою організації навчальної діяльності:

Фронтальна самостійна діяльність полягає у виконанні всіма студентами під опосередкованим керівництвом викладача спільних завдань. Прикладом фронтальної роботи може бути виконання студентами під час заняття письмової роботи за одним чи кількома варіантами. Самостійна фронтальна робота поєднується з *індивідуальною* роботою.

Групова самостійна робота об'єднує студентів у мікрогрупи, члени якої контактують один з одним, демонструючи індивідуально набуті знання, особисті судження, ідеї тощо. Така робота відбувається у ході використання інтерактивного типу навчання під час навчальних занять та в *кооперативному* варіанті в позааудиторній самостійній роботі.

Індивідуалізована самостійна робота передбачає диференційовані завдання, розраховані на різних за рівнем підготовки та здібностей студентів. Викладачі можуть пропонувати студентам низку завдань із нарощуваною трудністю, а вони розпочинати роботу з тих, які їм видаються посильними. Також практикуються вибірккові завдання різного рівня складності, які викладач розподіляє між студентами залежно від їхніх здібностей.

4. За джерелом знань:

Набуття знань й оволодіння уміннями та навичками здійснюється на основі різноманітних джерел та засобів.

Робота з навчальною книгою:

- бібліографічними каталогами;
- навчальними посібниками, підручниками, збірниками вправ, монографіями, творами видатних мислителів тощо;
- додатковою літературою (хрестоматіями, довідниками, словниками, науково-популярною літературою);
- методичною літературою (методичними порадами, вказівками);
- періодичними виданнями (журналами, газетами).

Дослідження:

- робота з науковими текстами, історичними документами, артефактами, статистикою тощо;

- спостереження за означеними об'єктами;
- пошук наукових проблеми, підбір та апробація методів дослідження.

Робота з роздавальними матеріалами:

- графічні наочні посібники, картки, пам'ятки, макети, моделі.

Робота з електронними ресурсами, аудіовізуальними засобами навчання:

- автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи;
- інформаційно-комунікаційні, мережеві, мультимедійні технології;
- телекомунікації;
- Інтернет;
- педагогічні програмні засобів (ППЗ);
- електронні контролюючі програми.

5. За плановістю самостійна робота студентів поділяється на:

- планову, передбачену навчальним планом та робочими навчальними програмами (яка стосується написання контрольних, курсових, дипломних робіт, підготовки до семінарських занять, екзаменів, заліків тощо);
- непланову (підготовка рецензій, написання тез, статей, наукових робіт, підготовка до конкурсів та олімпіад, виконання завдань за межами зазначених навчальною програмою тем, проведення диспутів, вебінарів, перегляд кінофільмів тощо).

6. За змістом і формою роботи самостійна робота студентів може бути таких видів:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- пошук та опрацювання додаткової літератури;
- ознайомлення з інформацією професійного спрямування;
- підготовка до контрольних робіт, екзаменів, заліків;

- виконання індивідуальних та індивідуалізованих завдань: аналізу статистичних даних, періодичних публікацій; історичних документів, артефактів тощо;
 - спостереження за професійним середовищем (освітній процес в різних типах освітніх та позашкільних закладах тощо);
 - розробка та проведення екскурсій, експедицій, походів;
 - підготовка та реалізація різних видів проектів;
 - написання рефератів, доповідей, звітів, есе, курсових робіт та проектів, статей, бакалаврських, магістерських, наукових робіт;
 - підготовка ІНДЗ;
 - виконання навчальних і практичних завдань, вправ, розв'язання задач тощо,
 - конспектування, складання планів, тез, анотацій;
 - кодування інформації (складання схем, таблиць, графіків, створення діаграм тощо);
 - підготовка виступів і повідомлень на семінарські та практичні заняття, до участі в дискусіях;
 - виконання письмових, контрольних, лабораторних робіт;
 - підготовка макетів, схем, постерів;
 - підготовка портфоліо, лепбуків тощо;
 - підготовка бібліографічних списків, глосаріїв, пояснювальних текстів, веб-квестів;
 - виконання завдань веб-квестів;
 - розробка медіапрезентацій;
 - створення відеопродукції (фільмів, презентацій);
 - аналіз теле та відеопродукції;
 - розв'язання тестових завдань тощо.
7. За обсягом самостійна робота студентів поділяється на:
- достатнього обсягу (вкладаються в нормативні вимоги);

- понаднормового обсягу (вимагають значно більше часу на виконання, ніж це передбачено нормативними документами);

- недостатнього обсягу (обмежені за обсягом завдання не спонукають до глибокого засвоєння знань і умінь, фактично оптимально не використовують час самостійної складової навчання).

8. За тривалістю виконання самостійна робота поділяється на:

- нетривалу, завдання можуть бути виконані протягом декількох годин, днів. Зокрема це – підготовка до практичних, семінарських занять, екскурсій, написання есе, тез тощо;

- середньої тривалості, вона потребує більше часу на виконання у межах декількох тижнів, місяць. Це можуть бути: підготовка проектів, веб-квестів, портфоліо, лепбука, ІНДЗ, написання рефератів, доповідей, статей;

- довготривалу, така самостійна робота є достатньо трудомістською, вимагає значних інтелектуальних та фізичних зусиль. Тому триває семестр чи навчальний рік. Такі затрати необхідні для написання курсових, бакалаврської, магістерської, наукової робіт.

9. За інтенсивністю самостійна робота може бути:

- систематичною (яка виконується студентами приблизно рівномірно в однакових обсягах протягом семестру);

- акордною (авральною), яка виконується нерівномірно, особливо інтенсивно наприкінці семестру, перед сесією тощо.

10. За місцем здійснення самостійна робота студентів поділяється на:

- аудиторну (під час занять), у позанавчальний час у навчальних кабінетах;

- бібліотечно-інформаційну, у бібліотечних і комп'ютерних залах;

- домашню, за місцем проживання (удома, на квартирі, у гуртожитку) [6].

Обізнаність студентів з видами самостійної роботи уможливорює розуміння особливостей цього виду навчальної праці та основних підходів до її організації.

4. Що мають знати студенти про умови забезпечення успішної самостійної роботи?

Продуктивність самостійної роботи студентів залежить від дотримання певних обов'язкових умов її організації та здійснення. Зупинимось на найголовніших із них.

1. Часова перспектива. Студенти мають враховувати та планувати бюджет власного навчального часу для виконання завдань самостійної роботи протягом семестру. Це доволі непросте річ. Спочатку необхідно вирахувати із 9-ти годинного робочого дня обов'язковий час аудиторних занять, щоб знати орієнтир можливої тривалості самостійної роботи. Далі врахувати обсяг та складність завдань для самостійної роботи, наскільки вона є трудною та працезатратною, а також темп власної навчальної праці. Слід вказати, що студент не завжди об'єктивно оцінює свої навчальні можливості та працездатність. Тому варто переоцінити часозатратність, ніж її недооцінити. Після цього студент складає графік роботи. Форма може бути довільною: тижневик, план-сітка тощо. Головне у схематичному вигляді чітко бачити важливі віхи та завдання самостійної роботи й коли орієнтовно вони мають бути виконані.

2. Систематична праця. Щоб самостійна робота не виконувалась аврально наприкінці семестру, необхідно з усіма завданнями щодо написання рефератів, індивідуальних завдань, курсових, бакалаврських, магістерських робіт тощо знайомитись на початку семестру. З першого тижня навчання, студенти розпочинають послідовно сплановану щоденну самостійну роботу. Втрата часу на початку семестру згодом відгукується на якості виконання особливо довготривалої самостійної роботи.

3. Мотиваційно-цільове спрямування. Студенти мають усвідомлювати значення та корисність самостійної роботи як засобу опанування професійними компетентностями, навичками самоосвіти, збагачення знаннями. Визначення мети кожного конкретного завдання самостійної роботи.

4. Пізнавальні та інтелектуальні можливості. Сформованість механізмів мислення у студентів. Уміння здійснювати аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікацію, систематизацію. Розвиток необхідних індивідуальних особливостей мислення: самостійність, критичність, гнучкість, глибина, широта, послідовність, швидкість, креативність.

5. Організаційно-процесуальна компонента самостійної роботи. Відсутність умінь самостійно працювати робить цю працю трудомісткою, тривалою, непродуктивною. Студенти мають опанувати такими технологічними вміннями:

- структурувати самостійну роботу (проекувати виконання в часі, визначати етапи роботи, мету, завдання тощо);
- проектувати та вибирати способи і засоби розв'язання проблем та завдань, котрі передбачені у самостійній роботі;
- швидко читати та здійснювати пошук необхідної та якісної інформації (робота з каталогами, періодикою, пошук в інформаційній мережі за допомогою ключових слів, авторських даних, контексту тощо);
- уміння працювати з літературою й іншими джерелами інформації. Під час підготовки до семінарських чи практичних занять студент має ознайомитись з основними положеннями, висловленими на лекції, зробити огляд рекомендованої літератури (за анотацією та змістом) й опрацювати ті джерела, які йому найбільше імпонують. Читання має бути не механічною, а творчою працею. Суть читання полягає в тому, щоб засвоїти прочитане, розібратися в ньому й виробити своє ставлення до ідей автора;
- швидко та усвідомлено записувати прочитане, що сприяє кращому запам'ятовуванню й відтворенню. До основних видів записів узагальнювального реферативного навчання належать виписки, плани, тези, конспекти. *Виписка* – це стислий запис найбільш важливих думок тексту (у вигляді цитат чи власного викладу). Виписки здійснюються на картках, де також вказуються автор, назва книги, видавництво, рік видання, сторінки, а

також проблема (питання), із якої здійснено запис. Ключові слова та словосполучення – найістотніші для розкриття теми слова (терміни) і словосполучення, які найчастіше повторюються в тексті. Зазвичай, це основні поняття навчальної дисципліни, знання яких дає змогу швидко орієнтуватися в текстах, відшукувати й узагальнювати необхідну інформацію. *Анотація* – це дуже стислий виклад головного змісту книги, брошури, статті. *Резюме* – короткі записи, які дають оцінку всього друкованого тексту або окремих його частин, розділів. *План* – записана схема статті (книги), виступу. Для нього характерні короткий виклад; відображення послідовності змісту; відновлення в пам'яті прочитаного; здійснення самоконтролю. *Тези* – коротко сформульовані основні положення статті. *Конспект* – стислий виклад змісту прочитаного з усвідомленням та ставленням до цього змісту. Головні вимоги до конспекту: стислий послідовний виклад своїми словами основних положень, висновків, прикладів. Основні поняття й думки виділяються шрифтом, певним кольором та знаками;

- готовність до використання засобів інформаційно-комп'ютерних технологій для реалізації завдань самостійної роботи;
- уміння проводити самоконтроль якості проробленої навчальної роботи, постійно перевіряти оптимальність намічених дій.

6. Психогігієнічні та психологічні основи самостійної роботи. Уміння студента продуктивно використовувати свій час: планувати розпорядок дня, поєднувати й чергувати різні види праці; докладати вольові зусилля для подолання труднощів; правильно працювати та відпочивати; виховувати культуру розумової праці; самостерігати за власною працею, самоаналізувати її на різних етапах. Рекомендації щодо організації навчальної роботи студента подано в Додатку А.

7. Матеріально-технічне забезпечення. Успішне виконання завдань самостійної роботи можливе лише за наявності у студентів персональних комп'ютерів, смартфонів, доступу до Інтернету. Одночасно ЗВО повинен

дбати про сприятливий для студентів час функціонування бібліотеки, присутність в ній електронних каталогів, обладнаних читальних залів, поповнення бібліотечного фонду, оформлення читальних кімнат у гуртожитку, забезпечення мережі Wi-Fi тощо.

8. Методичне забезпечення. Викладачі мають підготувати студентам систему навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни (навчальні та методичні посібники, опорні конспекти лекцій, методичні вказівки, інтерактивні навчально-методичні комплекси, хрестоматії, збірники тестових завдань тощо). Методичні матеріали для самостійної роботи студентів повинні передбачати можливість проведення самоконтролю (тести, пакети контрольних завдань тощо). Постійне надання студентам методичних рекомендацій та інструктажів перед новими для них видами самостійної роботи. Консультування щодо відібраних для опрацювання тем. Натомість студенти повинні ознайомитись з пропонуваним викладачами навчально-методичним забезпеченням, проаналізувати його зміст та орієнтуватись на означені способи виконання.

9. Контрольно-коригувальні заходи. Забезпечення діагностики та моніторингу якості виконання самостійної роботи (перевірка, вимоги, консультації) як викладачами, так і самими студентами. Практикування різних форм контролю і під час занять, і в позанавчальний час. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений навчальною програмою для засвоєння студентами під час самостійної роботи, вноситься на поточний та підсумковий контроль поряд із навчальним матеріалом, який опрацьовується під час аудиторних занять.

10. Оцінно-результативні обставини. Результати самостійної роботи студентів оцінюються викладачами під час практичних, семінарських занять, перевірки усних і письмових завдань, планів, проектів, тестів, конспектів тощо, захисту індивідуальних творчих завдань, курсових, дипломних робіт, складання заліків, екзаменів. З допомогою виставленої кількості балів та коментарів студенти усвідомлюють наскільки їхня самостійна робота

відповідає розробленим до неї критеріям, співвідносять результати дій з поставленою метою. Одночасно за допомогою рефлексії студенти навчаються самооцінці, котра їм знадобиться у подальшій професійній діяльності. Набувають умінь контролювати відповідність дій поставленим меті та наміченому плану-графіку [6, 9].

Загалом основні особливості самостійної роботи студентів та її організації відображені на схемі рис. 2.

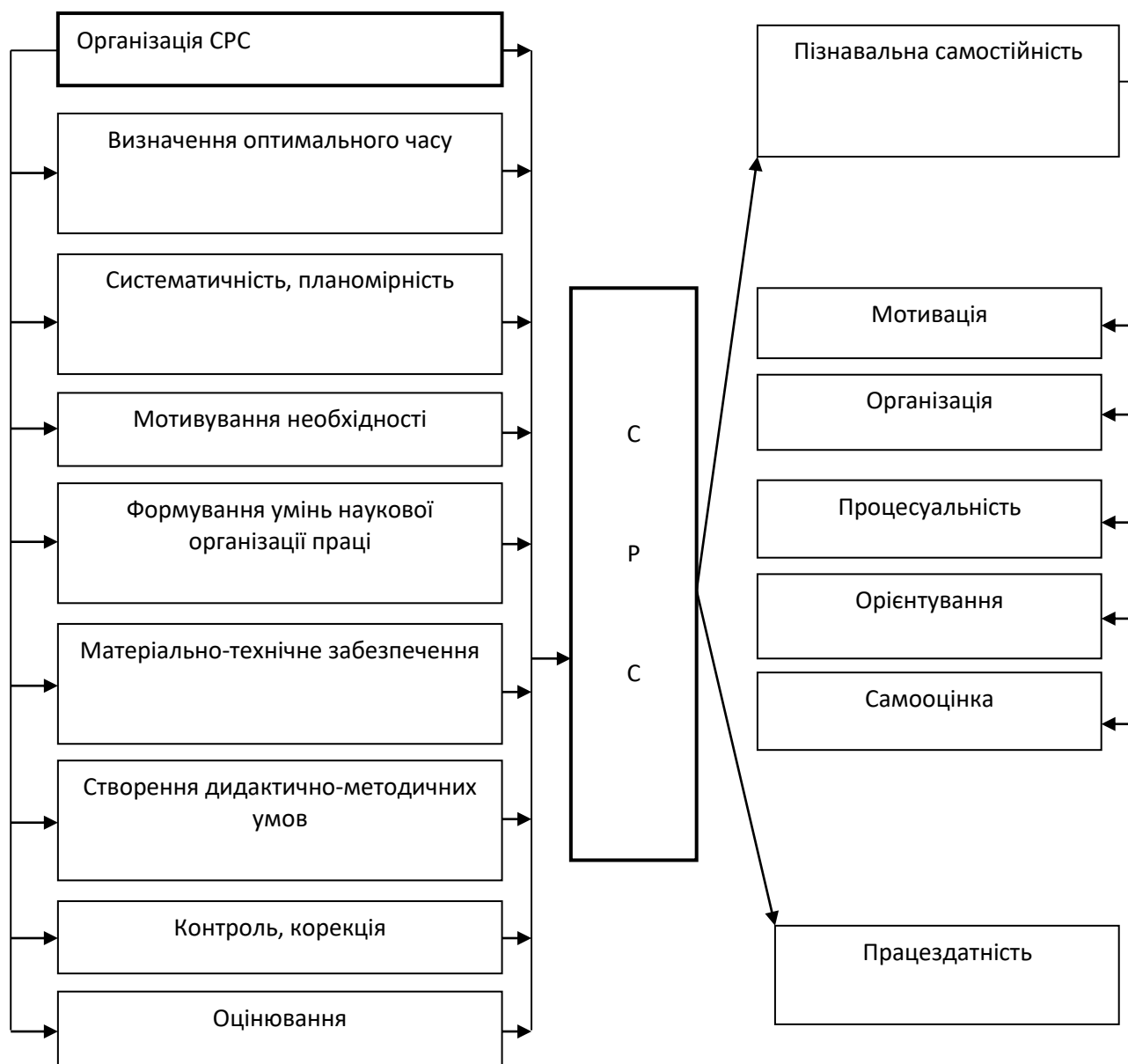

Рис. 2. Особливості самостійної роботи студентів та її організації в освітньому процесі ЗВО

5. Як виконувати різні види завдань самостійної роботи у вивченні нормативної навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання історії»?

У практиці навчання в середовищі закладу вищої освіти напрацьовано доволі значний досвід використання різноманітних засобів, методів, видів забезпечення ефективності самостійної роботи студентів. Особливо така багатогранність стосується реконструктивних та дослідницьких завдань, які наділені значним потенціалом щодо подолання академічної недоброчесності та формування професійних компетентностей. На відміну від репродуктивних завдань, що спрямовані на просте відтворення знань, реконструювання та пошук ставлять студента в позицію дослідника та творця. На основі набутих знань необхідно здійснити їх аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизацію тощо.

У викладанні нормативної навчальної дисципліни «Теорія і методика навчання історії» використовуються такі засоби, методи, види завдань самостійної навчальної роботи реструктурованого та дослідницького рівнів:

1. Заповнення та створення таблиць (Додаток Б).
2. Створення функціональних схем (Додаток В).
3. Написання есе (Додаток Г).
4. Підготовка медіапрезентацій (Додаток Д).
5. Підготовка відеопрезентацій (Додаток Е).
6. Підготовка та проведення мікровикладань (Додаток Є).

У наведеному розмаїтті процесуальної компоненти організації самостійної роботи студентів є спільні риси, котрі їх характеризують.

По-перше, усі засоби, методи, види самостійної роботи мають свою цільовідповідність. Вони спрямовані на формування професійних компетентностей, зокрема таких їхніх структурних компонентів як: знання, розуміння, уміння, системи особистісних ставлень до майбутньої професійної діяльності. Вибираючи методичний засіб викладач наперед передбачає його результативність для фахової підготовки студентів.

По-друге, для виконання освітніх завдань самостійної роботи студенти мають дотримуватись алгоритму самостійної діяльності. До нього належать: аналіз завдань за видом, формою, змістом, проектування плану та способів їх виконання, визначення часу здійснення, пошук та опрацювання необхідного інформаційного забезпечення.

Висновки

З часу запровадженням ЄКТС самостійна навчальна робота студентів все більше набуває домінуючого положення поміж інших форм організації освітнього процесу закладів вищої освіти. У такій ситуації викладач перебирає на себе функції консультанта, інструктора, котрий має детально розтлумачити студентам сутність та мету завдань для самостійної роботи, способи їх виконання та форми звітності. Заради цього і створюються методичні рекомендації.

Студенти мають достеменно пізнати особливості самостійної навчальної роботи, її вагомість у формуванні професійних компетентностей. Виробити переконання, що самостійність у здобутті знань, умінь, навичок є фундаментом самоосвіти й таких її супутніх умінь як самоспостереження, самоаналіз, самоконтроль, самооцінка, самозвітність без яких неможливе здійснення навчання та самовдосконалення протягом життя. А отже й неможливо досягти педагогічної майстерності.

Додатки

Додаток А

Наукова організація навчальної праці студента

І. Пам'ятка студенту щодо організації навчальної праці

1. Сформуйте відчуття готовності до навчальної діяльності. Завчасно підготуйте своє робоче місце. Усе потрібне має лежати поруч.
2. Установіть певний розпорядок праці, тобто продумайте послідовність видів роботи, чергування праці та відпочинку. Виробіть звичку працювати планомірно, систематично, щодня певну кількість годин.
3. До роботи приступайте цілеспрямовано й серйозно. Намагайтесь вникнути та усвідомити тему, мету і завдання самостійної роботи, котрі запропонував викладач.
4. Проаналізуйте зміст завдань, визначте ті головні точки, на яких необхідно зосередити найбільше уваги. Пригадайте лекційний матеріал з теми та на чому акцентувався викладач під час інструктажу. Зробіть усе можливе, щоб не відволіктись на другорядний зміст завдань. Якщо виконання завдань потребує етапності, складіть елементарний план послідовності дій. Оцініть власні утруднення у розв'язанні завдань.
5. Під час читання необхідної щодо контенту завдань наукової, навчальної літератури критично оцінюйте її, обов'язково робіть короткі записи, що дасть змогу краще засвоювати зміст прочитаного та за необхідності оперувати ним. Записи допомагають звільнити пам'ять від цифр, фактів – «записна книжка – це запасний мозок».
6. Використовуйте інтелект-карти, які допомагають структурувати основні характеристики подій, факти, поняття тощо. Не піддавайтесь шаблону, працюйте творчо.
7. Пам'ятайте, що для мозку посильні великі навантаження. Працюйте інтенсивно, але не напружуйтеся. Спішіть поволі. Чергуйте працю розумову й фізичну, а також різні види інтелектуальної праці. Не робіть великих перерв під час розумової праці, оскільки вони перебивають ритм роботи.
8. Учіться керувати власними думками та навчальними діями. Робіть вибір правильних рішень. Контролюйте результати власної праці, об'єктивно їх оцінюйте.
9. Дотримуйтесь гасла: «Найцінніші та найміцніші знання здобути власною працею!»

II. Пам'ятка-інструкція студенту-першокурснику “Як працювати з текстом посібника”

1. Прочитайте назву теми, заголовок параграфа, продумайте його зміст, зв'язок із раніше вивченим матеріалом.

2. Прочитайте параграф і переконайтеся, що текст Вам зрозумілий. Роздивіться схеми, таблиці, карти.

3. Запам'ятайте головне, що є в тексті: події, факти, визначення понять, формулювання причин, наслідків.

4. Складіть план прочитаного. Обміркуйте, у якій послідовності краще переказувати текст.

5. Якщо текст складний для сприймання, то краще перечитати його ще раз і переказати відповідно до наміченої послідовності викладання. Незрозуміле з'ясуйте у викладача чи Інтернеті.

8. Перевірте, чи на всі завдання в кінці параграфа ви можете відповісти.

III. Пам'ятка-інструкція підготовки студентів до заліків й екзаменів

1. Виявлення кола тем і питань, які виносяться на екзамен (залік) і добір відповідної навчально-довідкової та спеціальної літератури.

2. Читання й засвоєння дібраної літератури, розв'язування практичних завдань. Читати необхідно продумано. Для цього після прочитання конспекту чи посібника подумки “пройтися” по прочитаному матеріалу, поставити певні запитання, пов'язати окремі частини матеріалу, щоб систематизувати його й уявити в повній цілісності. У конспекті корисно робити відмітки.

3. Повторення прочитаного. Один день або півдня перед екзаменом студент має відвести на повторення. Повторення не є повторним читанням. Повторення здійснюється шляхом перегляду екзаменаційних питань. Якщо після прочитання питання студент знає, про що буде розповідати, виділяє основні ознаки, характеристики (це особливо важливо при тестовому контролі), то може продовжувати читання наступного питання. Якщо ж сумнівається, то має переглянути джерела ще раз. Таке повторення (залежно від особливостей пам'яті) може відбуватися два-три рази. Якщо перше повторення буде тривати приблизно дві-три години, то наступні – не більше одну-дві.

4. На усному екзамені відповіді мають бути короткими, без далеких вступів, непотрібних дрібниць і пояснень, а чітко спрямованими на зміст запитань білета.

Таблиці в самостійній роботі: заповнення та створення

Дидактичні можливості використання в самостійній роботі таблиць надзвичайно широкі. Вони здатні впливати на:

- подальше осмислення та розуміння навчального матеріалу, котрий викладався під час лекційних занять, самостійного опрацювання тощо;
- закріплення, уточнення та розширення знань;
- узагальнення і систематизацію знань.

Таблиця належить до умовно-графічної наочності. Вона компактно відображає словесні відомості, цифрові дані у розташованих в певному порядку графах. У ній інформація може одночасно диференціюватися, узагальнюватися та систематизуватися. За формою вони поділяються на прості (2-3 вертикальні стовпці) та складні (багатовимірні) – 4 і більше стовпців та рядків. Чим більше вертикальних і горизонтальних граф у таблиці, тим складніша вона для заповнення, оскільки потребує поєднання різноманітних мислительних операцій: аналізу, синтезу, порівняння класифікації тощо.

Наведемо для прикладу використання таблиць у вивченні «Теорії і методики навчання історії» у самостійній роботі студентів.

а) Заповнення таблиці за заданою формою

Тема 1. Історія як наука

Завдання: ідентифікувати історію як науку. Охарактеризувати за основними характеристиками науки та визначити її основні особливості як науки. Заповнити таблицю (*фрагмент*)

	Позиція характеристики	Сутність
1	Різновид науки	
2	Історія створення науки	
3	Об'єкт, предмет, мета, завдання	
6	Методи дослідження	
8	Особливість науки та проблематика	
10	Соціальні інститути	
11	Диференціація	
13	Взаємозв'язок з іншими науками	
14	Основні особливості історії як науки	

Заповнюючи таблицю студенти мають виконати два завдання, котрі загалом носять реконструктивних характер.

Перше з них полягає в тому, щоб загальні знання про спільні риси, притаманні будь-якій науці конкретизувати відносно історії й довести, що це

дійсно наука. Фактично таким чином створити набір аргументів на противагу опонентам, які вважають історію мистецтвом. Частина позицій можуть виконуватись репродуктивно, оскільки висвітлюються в Інтернет-джерелах та підручниках. Викладач, враховуючи це, в оцінюванні виконаних самостійних робіт, звертає увагу на стислість, ясність і чіткість подачі інформації в таблиці. Відповідь повинна свідчити про осмислення і розуміння студентом означених позицій.

Друге завдання є узагальнюючим за своєю суттю. Воно вимагає глибокої аналітичної роботи, щоб підібрати якомога більше доказів специфіки історії як науки. Це завдання повинно підвести майбутнього учителя історії до думки чим же наука, котра лежить в основі навчального предмету, що йому доведеться викладати, відрізняється від інших навчальних предметів і наук. І тим самим приготуватись до методичних особливостей навчання історії.

б) Самостійне створення таблиці за заданими параметрами

Тема 10 Типи навчання у загальноосвітньому закладі

Завдання: визначати позитивні сторони репродуктивного, проблемного, програмованого, інтерактивного типів навчання та труднощі їх використання у викладанні історії. Скласти і заповнити таблицю відповідно завдання.

Завдання за своїм змістом носить реконструктивний та пошуковий характер. На основі аналізу репродуктивного, проблемного, програмованого, інтерактивного типів навчання, необхідно визначити і усвідомити їх позитивні особливості. А також спроектувати з якими труднощами може стикнутись учитель історії у їх використанні. Ця частина завдання носить творчий характер, а тому оцінюється вищими балами.

Попередній аналіз змісту завдання дає можливість студентам визначити основні позиції, котрі будуть внесені в назви граф таблиці. Це: репродуктивний, проблемний, програмований, інтерактивний типи навчання та позитивні сторони й труднощі використання. виходячи з означених даних таблиця може мати два варіанти побудови (горизонтальний і вертикальний).

Варіант 1

	Репродуктивне	Проблемне	Програмоване	Інтерактивне
Позитивне				
Труднощі				

Варіант 2

Тип навчання	Позитивні риси	Труднощі використання
Репродуктивний		
Проблемний і т.д.		

Створення функціональних схем у виконанні самостійних завдань

Структурно-логічні схеми як узагальнене, змодельоване та спрощене зображення змісту основних понять або системи понять і логічних зв'язків між ними здатні виконувати такі дидактичні цілі в самостійній роботі студентів:

- подальше осмислення та розуміння навчального матеріалу, котрий викладався під час лекційних занять, самостійного опрацювання тощо;
- запам'ятовування та закріплення знань;
- узагальнення та систематизація знань.

Функціональні структурно-логічні схеми – показують взаємні зв'язки між різними поняттями та їх складовими компонентами. Функціональна схема передає певні взаємозалежності, взаємозв'язки в дії.

Наведемо для прикладу використання функціональної структурно-логічної схеми у вивченні теорії і методики навчання історії.

Тема 3. Методика навчання історії як предметна дидактика.

Завдання: складіть та прокоментуйте функціональну структурно-логічну схему взаємозв'язків методики навчання історії як науки і як навчальної дисципліни.

Студенти мають прокоментувати використані графічні зображення понять і явищ та стрілки, котрі показують їх функціональні залежності.

Написання есе

Есе (есей) – стислий науково-популярний нарис, якому притаманний виклад самостійних поглядів, що торкаються поставленої проблеми. Для нього притаманні: невеликий обсяг; довільна композиція; висловлення особливих думок, ставлень, вражень щодо запропонованого питання; необов'язково багатовекторне і повне трактування теми [7].

Використання есе в самостійній роботі студентів переслідує такі дидактичні цілі:

- подальше розуміння, усвідомлення, переосмислення навчального матеріалу, котрий викладався під час лекційних занять, самостійного опрацювання тощо;
- запам'ятовування та закріплення знань;
- аналіз, узагальнення та систематизація знань;
- формування критичного мислення;
- вироблення умінь чітко аргументувати власні думки та позиції.

Наведемо для прикладу використання есе, як самостійного завдання у вивченні теорії і методики навчання історії.

Тема 3. Методика навчання історії як предметна дидактика.

Завдання: напишіть два міні-есе на такі теми:

а) «Які вимоги ставили видатні педагоги до змісту методики навчання і методичної підготовки учителя?» на основі аналізу запропонованих цитат: «Без прагнення до наукової роботи вчитель елементарної школи неминуче підпадає під владу трьох педагогічних демонів: механічності, рутинності, банальності. Він дерев'яніє, кам'яніє, опускається» (А. Дістервег)

б) «Які методичні знання та уміння знадобляться мені у викладанні історії в школі?»

Основні методичні вимоги до написання есе:

1. Твір повинен носити індивідуальний характер і відображати авторське бачення проблеми.

2. Обов'язкові структурні компоненти навчального есе: вступ, що дає уявлення про загальне судження студента про заявлену тему (вислови, позицію тощо) – 1-2 речення; зміст основної частини есе, відображає розвиток аргументації і аналізу; заключна частина – 2-3 речення.

3. Обсяг есе від 1–1,5 сторінки (міні-есе) до 3-4 сторінок.

4. Оцінюється есе за ступенем самостійності, висвітлення індивідуальної авторської позиції, оригінальності, креативності, логічності, аргументованості суджень тощо.

Підготовка медіапрезентацій

Медіапрезентація – це набір слайдів, контент яких складається з поєднання друкованого тексту з графічними засобами, звуком, відео та анімаційними ефектами. Може демонструватись з допомогою мультимедійного проектору чи телевізору.

Використання медіапрезентацій у самостійній роботі студентів виконує такі дидактичні цілі:

- подальше розуміння, усвідомлення, осмислення навчального матеріалу, котрий викладався під час лекційних занять, самостійного опрацювання тощо;
- запам'ятовування та закріплення знань;
- аналіз, узагальнення та систематизація знань;
- формування логічного мислення та мінімізації інформації;
- вироблення умінь проектувати виклад навчального матеріалу.

Наведемо для прикладу використання підготовки медіапрезентації, як самостійного завдання у вивченні теорії і методики навчання історії.

Тема 7 Дидактичні засади процесу навчання у загальноосвітньому закладі

Завдання: підготувати мультимедійну презентацію про взаємозв'язки та взаємозалежності між знаннями, вміннями, компетентностями у навчанні історії.

Основні методичні засади підготовки мультимедійної презентації:

1. Використати для підготовки презентації засоби PowerPoint.
2. Для забезпечення читабельності текстів з екрану скористатись дизайнерськими шаблони з неінтенсивними кольоровими зображеннями. Вся увага глядачів має бути зосереджена на змісті тексту, а не на яскравості обраного кольору.
3. Змістова робота розпочинається із створення сценарію презентації. Вона повинна мати зав'язку (вступ, де може вказуватися тема, епіграф, план, література тощо), основну частину (виклад теми), завершення (висновки).
4. Текст подається у дуже стислому вигляді, так званих «буллітах», коротких тезах. Він є основою для коментування та розповіді учителя. Досягнення лаконічності та одночасно ємкості контенту слайдів свідчить про майстерність того, хто готує презентацію.
5. Для унаочнення зображення використовуються (у міру) рисунки, графіка, фото, SmartArt фігури, графіки, схеми, таблиці, медіакліпи (фільми та звуковий супровід), ефекти анімації тощо.

Підготовка відеопрезентацій

Відеопрезентація – це передача методичної інформації у форматі відео. Це ролик тривалістю від декількох до 10-15 хвилин, що зумовлене завданням, котре перед ним поставлене. Залежно від виконавця запису він може бути авто(само)презентацією або колективною презентацією. У першому випадку автор відеопрезентації самостійно знімає себе, свої дії, у другому випадку це відбувається із сторонньою допомогою і у присутності певного загалу осіб.

Використання відеопрезентацій у самостійній роботі студентів виконує такі дидактичні цілі:

— подальше розуміння, усвідомлення, осмислення навчального матеріалу, котрий викладався під час лекційних занять, самостійного опрацювання тощо;

— вироблення умінь здійснювати педагогічні дії, викладати навчальний матеріал.

Наведемо для прикладу використання підготовки відеопрезентації, як самостійного завдання у вивченні теорії і методики навчання історії.

Тема 11 Основні форми організації пізнавальної діяльності школярів

Завдання: підготуйте відеопрезентацію фрагменту уроку з використанням групової форми організації пізнавальної діяльності учнів. Зніміть її у формі автопрезентації. У ході презентації зазначте навчальну дисципліну, клас, тему уроку, вид ФОПД, мету його використання, проведіть інструктаж.

Основні методичні засади підготовки відеопрезентації:

1. Розробіть і запишіть детальний сценарій презентації, послідовність етапів та змістове наповнення.

2. Потренуйтеся декілька разів перед зеркалом, намагаючись запам'ятати зміст презентації, інтонуйте голосом, прагнучи акцентувати учням найголовніші моменти інструктажу (змісту навчального матеріалу, якогось іншого методу тощо), слідкуйте за мімікою і жестами. Вони повинні бути виразними, але не надмірними.

3. Почавши відеозапис, уявіть, що знаходитесь перед класом, звертайтеся до уявних учнів з позиції учителя.

4. У відеопрезентації колективного формату запис здійснюється у класі (аудиторії), де студент перебуває у ролі «учителя» і працює з учнями чи студентами у ролі «учнів».

Підготовка та проведення мікрвикладань

Мікрвикладання – це цілеспрямоване й систематичне відпрацювання у майбутніх учителів методичних умінь і навичок. За своєю формою мікрвикладання є імітаційною (діловою) грою, де один студент грає роль «учителя», а інші «учнів» та «експертів».

Для мікрвикладання характерно:

— Діяльнісний характер відтворення знань з методики навчання. Студенти, проводячи фрагмент уроку, демонструють уміння доцільно використовувати набуті знання та досвід викладання, який спостерігали під час навчання та практики в загальноосвітньому закладі;

— Виникнення ситуацій необхідності прийняття незапланованих рішень. «Учителю» доводиться швидко реагувати на неочікувані випадки (організаційні, змістові), запитання, що виникають в «учнів» тощо;

— Відтворення та повторення знань із навчальних дисциплін щодо яких проводиться мікрвикладання. Студенти пригадують основні факти та поняття, використовують їх в незвичній ситуації;

— Створення сприятливого середовища для формування у майбутнього учителя компетентностей з усіх необхідних видів діяльності: проєктувальної, організаційної, інформаційної, методичної, корекційної, аналітичної;

— Інтерактивний характер навчання. Студенти, спостерігаючи і обговорюючи дії товаришів краще їх сприймають, осмислюють, алгоритмізують.

Поряд з позитивними особливостями мікрвикладання може мати ряд труднощів:

— Неоптимальність умов та простору проведення «уроку». Непристосованість аудиторій для імітації роботи учнів в класі тощо. Відсутність необхідного обладнання (фліпчартів, медіа проєктору, електронної дошки тощо);

— Несприйняття одногрупника у ролі учителя, невиконання певних його вказівок, апатія, відсутність активності «учнів» тощо. Це негативно впливає на впевненість «учителя», природність його поведінки, переконливість у правильності дій;

— Утруднення студентів у проєктувальній діяльності, брак креативності. Неспроможність викладача відстежити цей важливий етап підготовчої роботи.

Використання мікрОВикладання у самостійній роботі студентів виконує такі дидактичні цілі:

- подальше розуміння, усвідомлення, осмислення навчального матеріалу, котрий викладався під час лекційних занять, самостійного опрацювання тощо;
- запам'ятовування та закріплення знань;
- формування проєктувальних умінь;
- вироблення умінь здійснювати педагогічні дії, викладати навчальний матеріал.

Наведемо для прикладу використання мікрОВикладання, як завдання самостійної навчальної роботи у вивченні теорії і методики навчання історії.

Тема 14 Методи, технології та прийоми вивчення історії

Завдання: підготуйте та проведіть (як мікрОВикладання) фрагмент уроку історії з використанням методу розповіді. Складіть конспект мікрОВикладання за такою структурою: навчальна дисципліна (клас); тема уроку; очікувані результати навчання у результаті проведеного уроку; мета методу розповіді; план розповіді.

Основні методичні засади підготовки та проведення мікрОВикладання:

1. Здійснення вибору навчальної дисципліни (класу). Обрання теми із підручника. Обов'язково продумуються основні результати вивчення обраної теми, тобто що учні мають знати, розуміти, уміти; а також задля чого використовується метод розповіді. Складається і план розповіді. Усі позиції компактно записуються в конспекті.

2. Робота над змістом розповіді. Підбір понять і фактів, які мають обов'язково, відповідно навчальної програми, висвітлюватись у ході розповіді. Будується сюжетна і логічна канва розповіді, обдумуються прийоми історичної образності.

3. Запам'ятовування основних змістових положень розповіді. Тренування в розповіді перед дзеркалом. Підшукування необхідних інтонацій голосу, щоб акцентувати найважливіше у змісті розповіді, віднаходження доречної міміки та жестів. Їх кількість та виразність повинні бути у міру. Необхідно продумати й звертання до учнів.

4. МікрОВикладання розпочинається з нетривалого оргмоменту, котрий включає привітання, знайомство, декілька фраз про готовність «учнів» до навчальної праці тощо. Це відбувається у діловому стилі.

5. Під час проведення розповіді не варто користуватися конспектом, а встановлювати зоровий контакт з «учнями». З конспекту зачитується лише тема уроку, очікувані результати навчання, мета розповіді. Тему і мету

студенти, присутні в аудиторії, записують в зошити, щоб згодом краще прорецензувати проведене мікрвикладання.

6. Протягом 5–10 хв. (регламент встановлюється наперед) студент проводить міні-урок, демонструючи методичні уміння.

7. Присутні в аудиторії студенти, одночасно виконують ролі «учнів» та «експертів». Мікрвикладання протоколюється за таким зразком.

Зразок протоколу

Тема, мета методу, хід мікрвикладання	Основні дії щодо поставленої мети	Зауваження щодо продемонстрованих умінь

Якщо часу достатньо, мікрвикладання може зніматися на відео, переглядатись, після чого аналізується.

8. Обговорення розпочинається з виступу «учителя». Він здійснює самоаналіз власного мікрвикладання, чого прагнув, чого вдалось досягти, а чого ні.

9. Обговорення «експертів» відбувається відповідно схеми рецензування: якість формулювання мети методу розповіді; мотивація необхідності знань учнів; спосіб викладу, його доречність; достатність понять і фактів; прийоми створення історичних образів; наявність сюжету викладу; спосіб локалізації історичної події (процесу) в часі та просторі; темп викладу; способи виділення головного у змісті; логічність завершення розповіді; загальний висновок щодо досягнення мети розповіді «учителем».

10. Оцінюючи дії «учителя» необхідно дотримуватися таких правил: ставитися з повагою до того, що він продемонстрував; відзначити успіхи в його діях і повідомити про досягнення; відшукати та схвалити творчий підхід, самостійні оригінальні рішення; не забувати, що єдиного правильного рішення та підходу немає, можливі й інші варіанти, які можна запропонувати; висловлюватися потрібно стисло й точно; зауваження висловлювати делікатно.

11. Студент, дії якого аналізують, має орієнтуватися на правила сприйняття критичних зауважень: уважно їх вислухати; не вступати в суперечку з тими, хто висловлюється; прислухатись до зауважень на адресу інших студентів; пам'ятати, що ніякого ризику в зауваженнях немає, усі вони спрямовані на вдосконалення професійних умінь.

Література

1. Довідник користувача Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) 2015 р. Режим доступу: [osvita.kpi.ua /node/27](http://osvita.kpi.ua/node/27)
2. Закон України «Про вищу освіту» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Закон України «Про освіту» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах Лист МОН від 26.02.2010 № 1/9-119 Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_119290-10#Text
5. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підруч. для студ., аспірантів та молодих викл. вузів / А. М. Алексюк – К.: Либідь, 1998. – 557 с.
6. Грицюк Л. К. Організація самостійної роботи студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу / Л.К. Грицюк, М.В. Сірук. // Науковий вісник ВНУ ім. Л. Українки. Сер. “Педагогічні науки”. – 2011. – № 17. – С. 9–15.
7. Курилів В. І. Методика викладання історії: Навч. посібник.— Х.; Торонто: ТОВ Вид-во «Ранок», 2008. — 256 с.
8. Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. - К.: Генеза, 2006. – 328 с
9. Попова Наталія Роль навичок самостійної роботи студентів для підвищення ефективності навчання Режим доступу: <http://oldconf.peasmo.org.ua/node/3057>
10. Старєва А. М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А.М. Старєва. — Миколаїв : Іліон, 2008. — 332 с.
11. Яковенко Г. П. Методика навчання історії. Навчально-методичний посібник. Х.: ХНАДУ, 2017. – 324 с.